

AL- FAROBIY

*DTPI Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 1-bosqich talabasi
Ro'ziqulova Muxlisa Aliboy qizi*

Annotatsiya

Ushbu maqolada Al-Farobiyning hayoti va tarixiy davri ,Farobiy va uning ilmiy faoliyatining boshlanishi ,Al-Farobiyning asarlari ,Al -Farobiyning falsafiy qarashlari ,Ilmiy ishlari va ularga qo'shgan hissasi ,Sharq va g'arb falsafaga ta'siri ,Al-Farobiyning ijtimoiy va siyosiy qarashlari, Farobiy asarlarining bugungi kun ahamiyati, Al-Farobiyning ta'limotida mantiq va aqlning ahamiyati,Farobiy asarlarining tarjimalari va tarqalishi haqidagi fikr va mulohazalar keng tarzda yoritilgan.

Абстрактный

В данной статье жизнь и исторический период Аль-Фараби, Аль-Фараби и начало его научной деятельности, творчество Аль-Фараби, философские взгляды Аль-Фараби, Научные труды и его вклад в них, влияние восточной и западной философии, Общественно-политические взгляды Аль-Фараби, значение произведений Аль-Фараби сегодня, значение логики и разума в учении Аль-Фараби, мнение о переводах и распространении произведений Аль-Фараби и соображения подробно освещены.

Annotation

The impact of al-Farabi's life and historical period, the beginning of the Farabi and its scientific activity, al-Farabi's contribution to philosophy of Al-Fararithi Socio-political and political views, the importance of the lyncial day of the Loven Day, thoughts and comments on the importance and spread of the intellect are widely covered in the teachings of al-Farabi.

Kalit so'zlar: Al-Farobiy ,Ikkinchi muallim,Fozil odamlar shahri, Sharq falsafasi ,axloq va madaniyat,mantiq ilmi ,ilmiy meros, aql va bilish,ta'limot va ta'lim ,mantiqiy metod.

Al-Farobiy (to'liq ismi: Abu Nasr Muhammad ibn Muhammad ibn Tarxon ibn Uzlog' al-Farobiy) IX asrning buyuk olimi va mutafakkiri bo'lib, 873 yilda hozirgi Qozog'iston hududidagi Farob (O'tror) shahrida tug'ilgan. U Sharqning buyuk mutafakkirlaridan biri hisoblanadi va "Ikkinchi muallim" (birinchi muallim Aristotel) deb tanilgan. Al-Farobiy ko'plab fan sohalari – falsafa, mantiq, musiqa, matematika, astronomiya va boshqa ko'plab sohalarda ulkan meros qoldirgan.Al-Farobiy yoshligida ilm-fan va ta'lim olishga katta qiziqish bildirgan. U Bag'dod, Damashq, Halab kabi shaharlarda o'qigan va ilmiy faoliyat olib borgan. Al-Farobiy turli tillarni – arab, fors, suryoniy, grek va boshqa tillarni puxta egallagan. Bu unga yunon

mutafakkirlarining, ayniqsa, Aristotel va Platon asarlarini o'rganish imkonini bergan. Uning ilmiy va falsafiy qarashlari unga o'z davrida katta shuhrat keltirgan. Al-Farobiy ilmiy izlanishlarini davom ettirish maqsadida ko'plab shaharlarga sayohat qilgan va ilm ahllari bilan muloqot qilgan. Al-Farobiy o'zining ijodiy faoliyatida Aristotel va Platon ta'limotlarini rivojlantirgan va ularni musulmon dunyosiga moslashtirgan. U turli sohalar bo'yicha 160 dan ortiq asar yozgan. Al-Farobiy Sharq falsafasi tarixida va butun insoniyat tafakkurida muhim o'rin tutadi. Al-Farobiy mantiqni falsafa va boshqa fanlar uchun asosiy vosita sifatida ko'rib, bu fanga alohida ahamiyat qaratgan. U mantiqiy fikrlashni rivojlantirishda "syllogizm" (mantiqiy xulosa chiqarish) va "deduktsiya" usullarini ilgari surgan. Al-Farobiyning fikricha, insonni mukammal qiluvchi narsa uning aqli va bilimga intilishidir. U insonning aql darajalarini tasniflagan: faol aql, potensial aql va amaliy aql. Al-Farobiy din va falsafani bir-biriga zid emas, balki uyg'un deb bilgan. Uningcha, din ko'pchilik uchun falsafiy haqiqatni oddiy shaklda tushuntiradi. Al-Farobiyning axloqiy ta'limotida inson axloqiy jihatdan mukammal bo'lishi uchun aql va axloq uyg'unligi muhim ahamiyat kasb etadi. U ma'naviy qadriyatlarning inson va jamiyat hayotidagi o'rniga katta e'tibor qaratgan. Al-Farobiy bilimlarni tasniflashda tizimli yondashuvni qo'llab, fanlarning o'zaro bog'liqligini tushuntirgan.

U falsafani barcha bilimlarning asosi deb bilgan va fanlarni qiyosiy tahlil qilgan. Al-Farobiy jamiyat va davlat boshqaruvi haqida chuqur fikr yuritgan. Uning "Fozil odamlar shahri" asari ideal jamiyatni yaratishga bag'ishlangan. Unga ko'ra, ideal davlat rahbari adolatli, bilimli va xalqning manfaatlarini birinchi o'ringa qo'yadigan shaxs bo'lishi kerak. Al-Farobiy bu jamiyatni ilm va ma'rifat asosida qurilgan bir tizim sifatida tasavvur qilgan. Al-Farobiy insonning axloqiy kamolotiga katta e'tibor qaratgan. U axloqni inson va jamiyat barqarorligi uchun muhim deb bilib, uni falsafa bilan uyg'un holda talqin qilgan. Uningcha, aql va axloq bir-birini to'ldiruvchi asosiy tamoyildir. Al-Farobiy musiqa nazariyasiga oid "Kitob al-Musiqiy al-Kabir" asarini yozib, musiqa va uning inson ruhiyatiga ta'sirini ilmiy asoslab bergan. Bu asar nafaqat musiqa san'ati, balki uning falsafiy jihatlarini ham yoritadi. Al-Farobiyning ilmiy va falsafiy asarlari Sharq va G'arb olamida katta shuhrat qozongan. Uning fikrlaridan Yevropaning buyuk mutafakkirlari – Ibn Sino, Ibn Rushd, Foma Akvinskiy kabi olimlar ilhomlangan. U yozgan risolalar turli tillarga tarjima qilingan va dunyoning turli mintaqalarida o'rganilgan. Hozirgi kunda Al-Farobiyning qarashlari ham dolzarb hisoblanadi. Uning bilimni qadrlash, mantiqiy fikrlashni rivojlantirish va adolatli jamiyat qurish haqidagi g'oyalari zamonaviy global muammolarni hal qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, uning axloq va ma'naviyatga doir ta'limoti yosh avlodni tarbiyalashda mustahkam poydevor vazifasini o'tashi mumkin.

Xulosa

Al-Farobiy o'z asarlari orqali insoniyatning ilmiy va ma'naviy merosiga ulkan hissa qo'shgan. U falsafani amaliy hayot bilan bog'lab, bilimning insonga va jamiyatga xizmat qilishini ta'kidlagan. U nafaqat o'z davrining, balki barcha zamonlarning buyuk allomasi sifatida tarixda abadiy yashaydi. Uning merosini o'rganish, anglash va targ'ib qilish bugungi va kelgusi avlodlarning ma'naviy va ilmiy taraqqiyoti uchun muhim

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. "Al-Farobiy va uning falsafasi" Muallif: Habibullo Abdullayev
2. "Sharq donishmandlari" Muallif: Ismoil Bekjonov
3. "Al-Farobiy va uning falsafiy qarashlari" Muallif: Qosimjon Maxmudov
4. "Buyuk mutafakkirlar" Muallif: Muhammadjon Xolmatov
5. "Sharq falsafasi asoschilari" Muallif: Murod Sharifov
6. "Al-Farobiy va uning davri" Muallif: Akbarali Jo'rayev